

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/329033587>

“Kafkasya Çatışmalarında Çözüm Teknikleri, Pozitif Barış Çabaları ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları”, Yeni Türkiye, Kafkaslar Özel Sayısı-1, sayı: 71, Temmuz-Aralık 2015, ss...

Article · July 2015

CITATIONS

0

READS

373

1 author:

[Sezai Ozcelik](#)

Çankırı Karatekin Üniversitesi Çankırı Turkey

165 PUBLICATIONS 198 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Yeni Türkiye

71

bu sayıda

kafkaslar özel sayısı - I

devlet adamları, bilim adamları, uzmanlardan ve yazarlardan arşivlere dayalı uluslararası 700 makale, inceleme ve araştırma

kafkaslar: genel değerlendirme, kafkaslara genel bakış / kafkasya ve türklük / kafkasya'nın jeopolitiği / kafkasya'dan sosyo-kültürel çizgiler / türkiye'nin kafkas politikası / rusya, türkiye ve kafkaslar / abd, ingiltere, almanya, ukrayna ve kafkasya / avrasya ve kafkaslar

RECEP TAYYİP ERDOĞAN / MEVLÜT ÇAVUŞOĞLU / UFUK TAVKUL / M. MURAT YÜCEŞAHİN / KÂMİL VELİ NERİMANOĞLU / MEHMET SARAY / FULYA AKYILDIZ / BİLGEHAN ATSIZ GÖKDAĞ / ÖZCAN YENİÇERİ / YAŞAR KALAFAT / MİTHAT ATABAY / HAMZA GÜNDOĞDU / AYHAN NURİ YILMAZ / GÖKMEN KILIÇOĞLU / SEDAT MADEN / NAZIM MURADOV / SERDAR ARHAN / RAMAZAN KORKMAZ / MEHMET FURKAN ÇELİK / YAKUP BASMACI / BİRSEN KARACA / BÜLENT AÇMA / KÜBRA YENİŞEN / MEHMET SEYFETTİN EROL / ELŞAN İZZETGİL / HALİL ERDEMİR / SERTİF DEMİR / SEZAL ÖZÇELİK / EVREN KEMER / UĞUR YASİN ASAL / FİGEN ERKOÇ / MUSTAFA KETEN / BATYRBIY BERSIROV / MUHTAR KAZIMOĞLU / KERİM ŞÜKÜROV / GIORGI SOSIASHVILI / ZÜBEYDE GÜNEŞ YAĞCI / SEYFETTİN ERŞAHİN / MERAL AKSOY / ENİS ŞAHİN / İBRAHİM YILMAZÇELİK / BAYRAM BAYRAKTAR / SADIK ERDAŞ / NİLGÜN ERDAŞ / TUĞRUL VELİ / GÜNER ÖZKAN / NURHAN AYDIN / BAHAR ŞENTÜRK / ALLA ALEKSEEVNA YAZKOVA / HALİL ERDEMİR / YELDA DEMİRAĞ / SABİR ASKEROĞLU / SEYFEDDİN BUNTÜRK / SERDAR KARACA / DEMİRHAN FAHRİ ERDEM / DİLJARA USMANOVA / İBRAHİM ETHEM ATNUR / MUZAFFER ERCAN YILMAZ / SALİH YILMAZ / HATEM CABBARLI / GÜLER YARCI / İ. V. TURİTSİN / YILMAZ KARADENİZ / HAKAN KIRIMLI / HATİRA KAHRAMANOVA / BEKİR GÜNAY / AİDARBEK AMİRBEK / ALMASBEK ANUARBEKULY / UFUK SÜSLÜ / EREL TELLAL

Bu dergi Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi tarafından yayınlanmaktadır.

- Bülent Açma - Kübra Yenişen* Kafkasya: Ekonomik ve Politik Değişimlerin Bir Analizi / 348
- Mehmet Seyfettin Erol - Elşan İzzetgil* Kafkasya'nın Değişen Jeopolitiği: Sovyetler Birliği'nin Çöküşü ile Kafkasya'da Jeopolitiğin Yeniden Doğuşu / 363
- Halil Erdemir* Kafkasya Jeopolitiğinin Bölge Politikalarına Etkisi / 378
- Sertif Demir* NATO'nun Kafkaslar Politikası / 395
- Sezai Özçelik* Kafkasya Çatışmalarında Çözüm Teknikleri, Pozitif Barış Çabaları ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları / 410
- Evren Kemer* Hazar Havzası'nın Çözülemez Hukukî Statü Sorunu / 416
- Uğur Yasin Asal* Kafkasya'nın Değişen Jeopolitiği: Yeni Güç Dengesinin Kafkasya'nın İstikrar ve Güvenliğine Etkileri / 426
- Figen Erkoç - Mustafa Keten* Türk Dünyası'na Komşu Kafkaslarda Çevre Sorunları ve Hasarı / 436

Kafkasya'dan Sosyo-Kültürel Çizgiler

- Batyrbiy Bersirov* Kafkas Dilleri ve Avrasya Dünyasında Yeri / 444
- Mubtar Kazımoğlu* 'Kafkas Evi'ni Kurmanın Folkloradan Geçen Yolu / 450
- Kerim Şükürov* XIX. Yüzyılın Sonları XX. Yüzyılın Başlarında Kafkasya Nüfusunun Konfesyonel Yapısı / 456
- Giorgi Sosiasbvili* İda Pfaiffer'in Kafkasya Seyahati / 462
- Zübeyde Güneş Yağcı* Köle Kaynağı Bakımından Kafkasya'nın Önemi / 467
- Seyfettin Erşahin* Kafkasya ile Türkiye Arasında Kültür Bağı Olarak Mevlid Geleneği / 483
- Meral Aksoy* Kafkaslıların Beslenme Alışkanlıkları ve Bunun Yaşam Sürelerine Yansımaları / 498

Türkiye'nin Kafkas Politikası

- Enis Şahin* Anahatlarıyla Türklerin Kafkasya Politikaları / 506
- İbrahim Yılmazçelik* XIX. ve XX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kafkasya Politikaları / 515
- Bayram Bayraktar* Milli Mücadele'de Türkiye'nin Kafkas Politikası ve Mustafa Suphi / 549
- Sadık Erdaş - Nilgün Erdaş* Milli Mücadele Dönemi Kafkas Cumhuriyetleri ile İlişkiler / 569
- Tuğrul Veli* Türk Dış Politikasının Bölgeselleşme Yönetimi ve Kafkasya Algılaması / 583
- Güner Özkan* Türkiye'nin Kafkasya Siyasetinde Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin Önemi / 588
- Nurhan Aydın - Babar Şentürk* AK Parti Dönemi Türkiye'nin Kafkasya Politikası / 598

Rusya, Türkiye ve Kafkaslar

- Alla Alekseevna Yazkova* Karadeniz'de Rusya ve Türkiye / 609
- Halil Erdemir* Karadeniz Enerji Jeopolitiğinin Rus Bölge Politikasına Etkisi / 616
- Yelda Demirağ* Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası / 627
- Sabir Askeroğlu* Rusya'nın Güney Kafkasya Politikası ve Türkiye'nin Bölge Stratejisi / 643

Kafkasya Çatışmalarında Çözüm Teknikleri, Pozitif Barış Çabaları ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları

Sezai Özçelik*

çatışma müdahale yöntemlerinin tasarlanması gerekir. Çatışma haritalaması yöntemi, "Çatışma Akış Şeması (ÇAŞ)" olarak tanımlanabilir. Bu akış şeması şunlardan oluşmaktadır:

- 1- Çatışma Tarafları;
- 2- Çatışma Konuları ve Çatışma Tarihi;
- 3- Çatışma Nedenleri ve Koşulları;
- 4- Çatışma Bağlamı (Context);
- 5- Çatışma Dinamiği ve Çatışma Stilleri;
- 6- Çatışma Sonucu ve Müdahale Yöntemleri.

İlk beş çatışma haritalama aşamasının amacı, çatışma müdahalesi için gerekli bilgilerin toplanmasıdır. Çatışma analizi için seçilen teori, model ve yaklaşımlar çatışma müdahale yöntemlerinin seçimine de etkide bulunur.

Çatışmalara müdahale ederken dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta, negatif barış ve pozitif barış ayrımının yapılmasıdır. Negatif barış, doğrudan şiddet ve düşmanca davranışların durdurulmasıdır. Doğrudan şiddet, günlük hayatta sık sık karşılaştığımız fiziksel ve psikolojik olarak karşı tarafa zarar vermeyi amaçlayan eylemlerdir. Medya aracılığıyla farkına vardığımız şiddet buzdağının görünen yüzüdür. Pozitif barış ise şiddetin son bulması yanında çatışmanın derinliklerinde yatan nedenlerin yani yapısal şiddet ve kültürel şiddetin ortadan kaldırılmasıdır. Yapısal şiddet, şiddetin gözle görülmeyen fakat doğrudan şiddetin altında yatan ve buzdağının derinliklerinde yer alan bir şiddet türüdür. Gelir dağılımının bir şehir içinde bile eşit ve adil olarak dağılmamış olması ve hayat şartlarındaki eşitsizlikler yapısal şiddete verilebilecek örneklerden bazılarıdır. Kültürel şiddet ise doğrudan ve yapısal şiddetin hak-

Çatışma Sonucu ve Müdahale Yöntemleri

Çatışma haritalaması, çatışmalara barışçıl çözüm yolları bulunması ve üçüncü taraf müdahalesinin başarılı olması için gerekli bir analitik araçtır. İlk önce yapılması gereken çatışmanın başlangıç nedenleri ile çatışma süreçleri boyunca çatışma durumu, çatışma davranışları ve çatışma tutumlarında yaşanan değişimlerin iyi anlaşılması gereklidir. Çatışma haritalaması ile sadece çatışmanın nedenlerini ortaya çıkarılmaz. Aynı zamanda çatışma ile ilgili dinamik olguların zaman içinde belirlenmesi ve derinlemesine yapılacak çatışma analizi sonucu yeterli ve etkili bir çatışma müdahale stratejisinin belirlenmesine katkı sağlar.

Çatışma haritalamasının tek amacı sadece çatışmanın analizinin yapılması değildir. Bu analiz sonucu çatışma yapıcı bir şekilde sonuçlanması ve kazan - kaybet sonucundan kazan-kazan sonucuna ulaşılması için uygun

(* Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi. sezaiozcelik@gmail.com

lılaştırmak ve meşrulaştırmak için kullandığımız semboller, din, ideoloji, popüler kültür, dil, propaganda, sanat ve bilimdir. Ayrımcılık, İslamfobi, hoşgörüsüzlük, yabancı düşmanlığı, kültürel önyargılar ve agresif milliyetçilik için kullanılan sanatçılar, siyasi ve dini liderlerin demeçleri, filmler, karikatürler, şarkılar ve birçok popüler sembol kültürel şiddetin günlük hayatımızdaki yansımalarıdır¹.

Çatışma müdahale yöntemleri belirlenirken ilk yapılacak işlem çatışma dinamiğini inceleyerek çatışma müdahalesi zamanlaması ve müdahale basamakları belirlenmesidir.² Çatışma tırmanması aşamasından sonra düşme aşamasında müdahaleyi belirleyecek olan karşılıklı zarar verici çıkmaz, olgunlaşma, müdahaleye hazır olma, çatışma açmazı, çatışma kalıntıları ve psiko - analitik ve psiko - dinamik süreçler ve kavramlar önemlidir.³

Müdahalede önemli olan ikinci nokta çatışma müdahalesinde hangi tekniklerin kullanılacağına karar verilmesidir. Bu teknikler ya da yollar temelde ikiye ayrılır: Birincil diplomasi ve İkincil Diplomasi. Birincil diplomasi resmi diplomatik kanallardan örneğin Dışişleri Bakanlığı yada Birleşmiş Milletler (BM) aracılığıyla yapılan çatışma çözüm yollarıdır. İkincil diplomasi hükümet - dışı aktörler aracılığıyla yapılır. Çok - Yönlü Diplomasi bu iki yol dışındaki diğer diplomasi türlerini tanımlar. Buna göre, yukarıda belirtilen iki yol dışında yedi diplomatik yol bulunmaktadır: İş/Ticaret, Vatandaşlar; Araştırma ve Eğitim; Aktivizm / Savunuculuk; Din; Fon Sağlama; ve İletişim ve Medya.⁴

Çatışma çözümü, beş müdahale yöntemi kategorize etmiştir: Çatışma Önlemesi, Çatışma Yönetimi, Çatışma Uzlaşması, Çatışma Çözümü ve Çatışma Transformasyonu. Bu beş yöntemin kullandığı değişik teknik ve metotlar şu şekilde sıralanabilir: Hakemlik, Arabuluculuk, Kolaylaştırıcılık, Üçüncü Taraf Müdahaleleri, Problem-Çözme Çalıştayları, Önleyici Diplomasi⁵, Barış Yapma, Barışma ve Uzlaşma,

Gerçek ve Uzlaşma Komisyonları, Barış - sonrası Barış İnşası, Affetme, şiddetsizlik, v.b.⁶ Bu çatışma haritalaması her türlü çatışmanın (kişilerarası, gruplararası, uluslararası, ve küresel) her türlü düzeyde ve hem kategorik hem de analitik anlamda analiz edilip uygun çatışma müdahale yöntemlerinin belirlenmesi amacıyla kullanılabilir. Hem akademik alanda hem çatışma birebir müdahale eden pratik uygulayıcıların bu çatışma haritalama tekniğinden yararlanması mümkündür.

Bu makalede Kafkasya'daki dört temel çatışmanın çözümü konusunda uygulanan Birincil (Track I) Diplomasi dışında yer alan çatışma çözüm çabaları incelenecektir. Bu dört çatışma örnek olayı: Çeçenistan, Dağıstan, Dağlık Karabağ ve Gürcistan ile ilgili Birincil Diplomasi uygulamaları; BM Barış Gücü, BDT Barış Gücü Kuvvetleri, AGİT Arabuluculuk Girişimleri, çatışma tarafları arasında ikili görüşmeler ve Avrupa Birliği'nin üçüncü taraf müdahale girişimleridir. Tüm Sovyet sonrası ülkelerde olduğu gibi bu dört çatışmaya müdahale eden gerek yerel gerek uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları (STK) çoğu zaman resmi yetkililer tarafından şüphyle karşılanmıştır. Örneğin, Çeçenistan'da Ruslarla birlikte sivil toplum faaliyetlerinde bulunan Çeçenler'e şüphle ile bakılmıştır. Özellikle Çeçen Savaşları sırasında birçok yerel STK (Rus ve Çeçen) güvenlik gerekçesi ile komşu İnguşetya Cumhuriyeti'nde faaliyet göstermiştir. Çeçen

- (1) Jeong, Ho-Won. *Understanding Conflict and Conflict Analysis*, Sage Publications: New York, 2008.
- (2) Sezai Özçelik, "1.Bölüm: Çatışma ve Barış", Güvenliğin Gündeminden: Çatışma, Ayrılkçı Ayaklanmalar ve Terrörizm, Saadat Rustemova Demirci (der.), Ankara: Nobel Yayınevi, Eylül 2015, ss. 1-40.
- (3) Zartman, William I. *Peacemaking in International Conflict*, United States Institute of Peace Press: Washington D.C., 1997; Pruitt, Dean, Jeffrey Rubin ve Sung Hee Kim, *Social Conflict: Escalation, Stalemate, and Settlement* (3rd Edition), McGraw-Hill Humanities: New York, 2003.
- (4) Diamond Louis ve John W.McDonald. *Multi-Track Diplomacy: A System Approach to Peace*, Kumarian Press Books: West Hartford, CT, 1996.
- (5) Ozcelik, Sezai. "Çatışma Önleme Teorisi ve Pratiği: Makedonya ve Birleşmiş Milletler Barış Gücü (UNPREDEP) Örnek Olayı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt 1, sayı: 1, Güz 2011, ss. 41 - 65.
- (6) İslam ve Çatışma Çözümü konusunda bkzn. Özçelik, Sezai, "The Islamic/Middle Eastern Conflict Resolution for Interpersonal and Intergroup Conflicts: Wisata, Sulha and Third-Party", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, cilt 3, sayı 12, Kış 2006-2007, ss. 3 - 17.

Savaşı sonrası tekrar Çeçenistan'da STK çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur.

İkincil Diplomasi alanında ilk çözüm çabaları uluslararası hükümet dışı örgütlerden gelmiştir. Kuzey Kafkasya'da Üçüncü Sektör olarak adlandırılan Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları (USTK) ve Hükümet dışı Örgütler, Güney Kafkasya'ya göre güvenlik gerekçesi ile özellikle Çeçenistan'da daha az aktiftir. Dağıstan'da uygulanan çatışma çözüm teknikleri daha çok yardım ve çatışma önlemesi konularına odaklanmaktadır. Kuzey Kafkasya'da sivil toplumun gelişimi zayıftır. Özellikle Dağıstan gibi bir etnik grubun çoğunluk olmadığı ve "etnik demokrasi"nin bulunduğu bir bölgede Sovyet kimliğinin ortadan kalkması ve yerine tüm etnik grupları bir arada tutacak bir ulusal kimliğin yaratılmaması demokrasi ve sivil toplumun gelişiminin önündeki en önemli engeldir. Etnik kimlik, klan ve bölgesel akrabalık ile birlikte yerel liderlerin ortaya çıkması etnik isteklerin genel hükümet politikaların önüne geçmesine yol açmıştır. Vatandaşlık bağının ve hukukunun zayıf olması etnik bağların informal sosyal destek ağı yaratması yanında resmi fonksiyonların yerine geçme işlevi bulunmaktadır.

Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları (USTK) ve Kafkasya'da Sivil Barış Çabaları

Özellikle çatışma çözümü, barış, görüşme, diyalog ve çatışma yönetimi eğitimi konularında aktif olan bazı USTK'lar şunlardır:⁷

1- The Quaker Peace and Service ile Agency for Rehabilitation and Development (ARD),

2- International Alert (IA) ve Forum on Early Warning and Early Response (FEWER),

3- EU-TACIS tarafından finanse edilmekte olan Centre for Peacemaking and Development (CPCD),

4- Chechen Relief,

5- The United Nations Organization of Youth Foundation (UNOY),

6- Conflict Management Group (CMG),

7- The Peace Research Institute Oslo (PRIO),

8- Yerel Sivil Toplum Kuruluşları.

Bu kuruluşlar politik diyalogu destekleme, insani yardım, insan hakları savunuculuğu, erken uyarı, kapasite inşası ve kısa-eğitim (training), çatışma önlemesi gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.

Çeçenistan'daki çatışmaya yönelik ilk İkincil Diplomasi müdahalesi, International Alert adlı örgütün 1992 yılında yaptığı "gerçekleri bulma misyonu"dur (fact-finding mission). Fakat I. ve II. Çeçen Savaşı boyunca hem yabancılar hem Ruslar için sivil toplum faaliyetleri yapılamaz hale gelmiştir. Buna rağmen İkincil Diplomasi'nin çatışmaya müdahalesi doğrudan barış sürecini etkilemiştir. ABD'nin Massachusetts eyaletinde bulunan Harvard'da kurulmuş olan Çatışma Yönetim Grubu (ÇYG-Conflict Management Group) hem Ruslar hem Çeçenler ile iyi ilişkiler geliştirmiştir. ÇYG her iki tarafı Lahey Barış Konferanslarında bir araya getirerek Çeçenistan'ın statüsünün 10 - 15 yıl içerisinde referandum ile belirlenmesi şeklinde formüle edilecek bir çözüm önerisi sunmuştur. Her iki taraf bu öneriyi o zaman ret etmiştir. Fakat aynı yıl imzalanan Hasavyurt Barış Anlaşması ÇYG ortaya attığı modele dayanmıştır.

Gürcistan'da İkincil Diplomasi çabaları 1990 yılından günümüze nerede ise geleneksel diplomasi yöntemleri kadar yaygın ve etkili olmuştur. Özellikle Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya çatışmalarını uluslararasılaştırılması çabaları sonuç vermiştir. Gürcistan USTK kendine çeken bir mıknatıs

(7) Hille, Charlotte. *State Building and Conflict Resolution in the Caucasus*, Brill Publishing: Leiden, NL, 2010, ss. 310 - 311.

olmuştur. USTK faaliyetleri çatışma tarafları arasında ikili görüşmelerde kolaylaştırıcı rolü oynamaktan yerel STK'lerin kapasitesinin güçlendirilmesine çatışma tarafları arasında sınırlararası ziyaretlerden özellikle kadın IDP'lerin reintegrasyonuna kadar birçok alanda faaliyetlerde bulunmaktadır. Dağlık Karabağ ile karşılaştırıldığında Batılı USTK'ların Güney Osetya ve Abhazya'daki faaliyetleri göreceli olarak fazladır. Bunun nedenleri; bu iki çatışmanın çözümü konusunda daha fazla ümit olması, başta Shevardnadze olmak üzere Gürcü liderliğinin bu iki çatışmayı uluslararası platformda en üst düzeyde dile getirmesi ve bu çatışmaların göreceli olarak diğer BDT bölgesindeki çatışmalara göre Avrupa'ya yakın bir bölgede gerçekleşmesi sayılabilir.

Diğer üç çatışmaya göre, Gürcistan-Abhazya çatışması özellikle çok-yönlü diplomasi test edilmesi açısından büyük bir fırsat sunmaktadır. Uluslararası STK'ları Gürcistan'a ilgisi pozitif sonuçlar doğurmaktadır. Birinci olarak, yerel STK'ların kapasitesi geliştirilmekte ve yeni beceriler elde etme konularında kazanımlar sağlamaktadırlar. İkincisi, yerel STK'ların faaliyetleri uluslararası STK'ların öncelik verdiği konulara kanalize edilmektedir. Bir diğer fırsat ise üçüncü sektör ile ilgilenen entelektüel ve akademisyen çevrelere yeni iş imkanları ve yeni roller sunulmasıdır. Dördüncü olarak, bazı durumlarda çatışan taraflar arasında tek iletişim kanalı yerel STK'lar aracılığıyla sağlanmaktadır. Bunun yanında uluslararası STK yerel sivil toplumun genişlemesinde bazı kısıtlamalara da yol açmaktadır. Yerel projelerin birçoğu uluslararası fonları sağlayanların gündemine uygun olarak yerel dinamikler dikkate alınmadan yapılmaktadır. İkinci olarak, çatışan tarafların olmazsa olmazı olan Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve Abhazya'nın statüsü konularının tartışmaya açılması yerel STK'lara resmi makamlar ve yerel halk tarafından şüpheye bakılmasına yol açmaktadır. Özellikle Gürcistan'daki çatışma bölgelerinin statüsü

ve IDP dönüşü gibi siyasi konularda fikir beyan eden STK devletten yeterli desteği görmediği gibi bazı durumlarda devlet tarafından faaliyetleri engellenmektedir.

Gürcistan'da özellikle çatışma çözümü ve barış konusunda faaliyet gösteren bazı uluslararası ve yerel STK'lar şunlardır⁸:

1- International Alert (IA) 1992 yılından beri çatışma çözümü faaliyetlerini Abhazya'da gerçekleştirmiştir. IA ayrıca 1996 yılında Gürcü ve Abhaz STK'ları güven artırıcı adımlar adına bir araya getirmiştir. 1998 yılında IA Kafkasya STK Forumu sayesinde Kuzey ve Güney Kafkasya'daki elliye yakın yerel barış-yapma (peace-making) ve barış-inşası (peace-building) ile ilgili kuruluşu bir araya toplamayı başarmıştır.

2- United Nations Volunteers (UNV) adlı örgüt Gürcü IDP'leri ve Abhaz STK'ları arasında bölünmüş topluluklar arasında iletişimi geliştirmekte önemli rol oynamıştır. UNV özellikle Gürcistan'ı ziyaret etmesi zor olan Abhaz STK temsilcilerinin sınır - ötesi ziyaretler yapmasını ve karşılıklı STK değişim programlarının uygulanmasında anahtar rol oynamıştır.

3- Berghof Research Center for Constructive Conflict Management ve Austrian Study Center for Peace and Conflict Resolution 1997 yılında çatışan iki taraf arasında diyalog süreci başlatmıştır. Bu süreç 2000 ve 2001 yıllarında beş informal toplantı şeklinde devam etmiştir.

4- Gürcistan'da kurulan International Center on Conflict and Negotiations (ICCN) University of Maryland ve IA ile işbirliği yaparak Barış Eğitimi ve Çatışma Yönetimi Kısa-Eğitimler düzenlemiştir.

5- Uluslararası Helsinki Yurttaşlar Asemblisi (UHYA) Trans-Kafkasya Diyalog Hareketi'ni 1992 yılında başlatmıştır. Yerel STK ofislerini bir araya getirerek bölgesel iş-

(8) Francis, Céline. 2011, ss. 191 - 223.

birliği ile ekonomik, sosyal ve politik hakların korunması hakkında çalışmalar yapmıştır.

6- Centre of Humanitarian Programs (CHP - Abhazya) ve the Centre for Human Rights and Support for Democracy in Abkhazia özellikle kadınların barış yapımcıları olarak kapasitelerini arttırıcı çalışmalar yapmıştır. Örneğin, CHP - Abhazya çatışmanın her iki tarafından (Gürcü ve Abhaz) çocukları barış tatil kamplarına göndermiştir. Ayrıca Abhazya'da çatışmadan etkilenen kadınlara psikolojik rehabilitasyon projesini hayata geçirmiştir.

7- Multinational Georgia (Gürcistan) her iki taraftaki gençler arasındaki diyalogun geliştirilmesi amacıyla genç liderlere kısa-egitimler uygulamış ve genç gazeteciler arasında toplantılar ve çalıştaylar düzenlemiştir.

Sonuç olarak, uluslararası STK'lar Gürcü - Abhaz çatışmasının çözümüne pozitif katkılar sağlamıştır. İlk olarak, birincil diplomasi yoluyla yeterince temsil edilmeyen ve sesini duyuramayan Abhaz rejimi için iletişim kanalları sunmuştur. İkinci olarak, üst düzey Gürcü ve Abhaz yetkililer arasında direkt diyalog için gerekli olan ikili etkileşim ve altyapıyı kurmuşlardır. Üçüncü olarak, çatışma tarafları arasında sosyal yakınlaşma ilk kez bu sayede sağlanmış ve Tiflis ve Sohum entelektüel ve aydın çevreleri arasında iletişime yardımcı olmuş ve bölünmüş iki toplum arasında bireysel ilişkilerin yavaş yavaş oluşmasını olanaklı kılmıştır. Fakat sivil toplum barış çabaları toplumun küçük bir bölümünü kapsamakta toplumun geneline yeterli etkiyi yapamamaktadır. Ayrıca sivil toplum içinde her iki taraf kendi politik pozisyonunu terk etmemekte direnmektedir. Örneğin, Abhaz STK'lar bağımsızlıktan vazgeçmeyip Gürcü IDP'lerin durumunun çözümü konusunda yeterli çabayı göstermemektedir.

Diğer Kafkasya ülkelerinde olduğu gibi Dağlık Karabağ çatışması konusunda çok - yönlü diplomasi çabaları 1990'lı yıllarda etnik politikalar çerçevesinde şekillenmiş

ve o sırada yaşanan şiddetin sonuçlarının hafifletilmesine yönelik faaliyetleri içermiştir. Sovyet döneminden kalma devletin baskın rolü sebebi ile Üçüncü Sektörün gelişmesi yeterli olmamıştır. Dağlık Karabağ çatışması sonucu çatışma tarafları ilk önce ulusal amaçları için mobilize olmuşlar ve daha sonra uzun ve kanlı bir savaş döneminin içine girmişlerdir. Savaş sonrası dönemde her iki tarafta yaşayan vatandaşlar için günlük yaşam koşulları politik konulardan daha önemli hale gelmiştir. Batılı ve uluslararası STK'ların Dağlık Karabağ çatışması ile birlikte Azerbaycan ve Ermenistan'da varlıklarını arttırmaları ile birlikte yerel STK'ların sayısı hızla artmıştır. Dağlık Karabağ'da yaklaşık 60'a yakın yerel STK kurulmuştur. Fakat bu bölgede Bakü'nün izin vermesine Karabağ Ermenilerin karşı çıkmasından dolayı sadece iki tane uluslararası STK (Red Cross ve Medecins Sans Frontieres) varlık göstermiştir.

Dağlık Karabağ çatışmasının çözümü konusunda faaliyet gösteren uluslararası ve ulusal STK'lar şunlardır:

1- Helsinki İnsiyatifi 92 (Hİ - 92) Azerbaycan STK'ları 1994 ve 1995 yıllarında bir araya getirerek Dağlık Karabağ'ın başkenti Stepanakert'e çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir.

2- İsviçre'de bulunan Kafkasya Medya Destek Projesi Azerbaycan ve Ermeni gazeteciler arasında ikili etkileşimin teşviki konusunda önemli rol oynamıştır.

3- LINKS adlı USTK iyi yönetim örneklerini yaygınlaştırmak için 2000 yılında Dağlık Karabağ ve Azerbaycan'da ayrı ayrı olarak STK liderleri ile bir dizi buluşmalar gerçekleştirilmiştir.

4- Gürcistan'da da faaliyette bulunan Helsinki Yurttaşlar Asemblisi (HYA) 1992 yılından beri bölgede yerel asembli şubelerinin oluşturulması için çalışmalar yaparak çatışan taraflar arasında güven artırıcı faaliyetlerde bulunmuştur.

5- George Mason Üniversitesi ve University of Maryland 2001 yılında bölgedeki STK'lara yönelik kısa-eğitimler (trainings) düzenlenmiştir.

6- Bakü'de bulunan Hayat adlı STK Azerbaycan'daki mülteci ve IDP'lere yönelik insani ve ekonomik kalkınma yardımları yapmıştır. Göç ile ilgili çalışan yerel STK'lar için kısa-eğitimler ve kapasite geliştirme seminerleri gerçekleştirilmiştir.

Dağlık Karabağ ile ilgilene çatışma çözümü uzmanı profesyonellerin ve kuruluşların sayısının Gürcistan'daki benzer çatışmalara göre daha az olması açıklarken birkaç faktöre değinilmektedir. Birincisi, çatışmanın tarafları olan Azerbaycan ve Ermenistan'da sivil toplumun oluşumu önünde özellikle çatışma ve barış konularında engeller bulunmaktadır. Ermenistan ve Dağlık Karabağ açısından askeri zafer ve göreceli güvenlik Ermeniler tarafı olarak sorunun çözüldüğü ve barışın oluştuğu izlenimi oluşturmuştur. Azeriler açısından otoriter devlet kontrolü sebebi ile yerel STK'ların yeterli gelişmediği görülmektedir. Az sayıdaki STK ise demokrasi, insan hakları mülteci ve IDP'leri toplumun entegrasyonu ve ekonomik kalkınma konularına odaklanmaktadır. İkinci olarak, uluslararası STK'lar Dağlık Karabağ'da çözüm konusunda ilerleme olmadığını ve Ermeni pozisyonunun katılaşmış ve değişmez olduğunu düşünmektedir. Özellikle çatışmanın ilk başlarında uygulanan çatışma çözüm çalışmalarının başarısız olması uluslararası STK'ların düş kırıklığına uğramasına yol açmıştır. Üçüncü olarak, özellikle Ermeni diasporası gerek çözüm konusundaki katı tutumu gerekse finansal ve uluslararası alanda sağladığı destek ile çözüm arayışlarını sekteye uğratmaktadır. Dördüncüsü, Abhazlar ve Osetler'den farklı olarak Karabağ Ermenileri'in çatışma çözümü inisiyatiflerini uluslararası izolasyonlarını ortadan kaldırmak için kullanıp uluslararası yardımlara ulaşmalarına ihtiyaçları yoktur. Karabağ Ermenileri Ermenistan pasaportu ile rahatça seyahat edebilmekte ve Ermenistan

ve Ermeni diasporasından maddi ve manevi olarak destek görmektedir.⁹. Son olarak, her iki taraf için ortak paydada buluşup diyalog geliştirmek istedikleri tek konu savaş tutsaklarının değişimi ile çatışma sırasında kayıp olanların aranmasıdır. Her iki taraf çatışma çözümünü bu iki amaç dışında kendi çatışma pozisyonlarına avantaj sağlamak amacıyla kullanmak eğilimindedir.

Kaynakça

Diamond Louis ve John W. McDonald. 1996. *Multi - Track Diplomacy: A System Approach to Peace*, Kumarian Press Books: West Hartford, CT.

Francis, Céline. *Conflict Resolution and Status: The Case of Georgia and Abkhazia (1989 -2008)*, Academic and Scientific Publication: Brussels, 2011

Hille, Charlotte. 2010. *State Building and Conflict Resolution in the Caucasus*, Brill Publishing: Leiden, NL.

Jeong, Ho-Won. 2008. *Understanding Conflict and Conflict Analysis*, Sage Publications: New York.

Ozcelik, Sezai. 2005. "From Terrorism to Nonviolence and Islamic Peace Paradigm: Jihad, Just War, Peace and Islamic Nonviolence", *Peace and Conflict Studies Journal*, Fall 2005, vol. 12, no.2, ss. 88 - 108.

Özçelik, Sezai, 2006. "The Islamic/Middle Eastern Conflict Resolution for Interpersonal and Intergroup Conflicts: Wisata, Sulha and Third-Party", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, cilt 3, sayı 12, Kış 2006 - 2007, ss. 3 - 17.

Özçelik, Sezai. 2011. "Çatışma Önleme Teorisi ve Pratiği: Makedonya ve Birleşmiş Milletler Barış Gücü (UNPREDEP) Örnek Olayı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt 1, sayı: 1, Güz 2011, ss. 41 - 65.

Özçelik, Sezai. 2015. "1.Bölüm: Çatışma ve Barış", *Güvenliğin Gündeminden: Çatışma, Ayrılkçı Ayaklanmalar ve Terrörizm, Saadat Rustemova Demirci (der.)*, Ankara: Nobel Yayınevi, Eylül 2015, ss. 1-40.

Simao, Licinia. *Are Civil Society Organizations the Missing Link?: Assessing EU engagement in the Nagorno - Karabakh Conflict*, The European Union, Civil Society and Conflict, Nathalie Tocci, ed., Routledge: New York, 2011, ss. 50 - 75.

Zartman, William I. 1997. *Peacemaking in International Conflict*, United States Institute of Peace Press: Washington D.C.

(9) Simao, Licinia. *Are Civil Society Organizations the Missing Link?: Assessing EU engagement in the Nagorno - Karabakh Conflict*, The European Union, Civil Society and Conflict, Nathalie Tocci, ed., Routledge: New York, 2011, ss. 55 - 69.